

Карпенко Л.М.

К.е.н., доцент кафедри економіки підприємства
Одеський національний економічний університет

РОЗРОБКА СИСТЕМИ АНАЛІТИЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ІНТЕГРОВАНОГО УПРАВЛІНСЬКОГО АНАЛІЗУ ІННОВАЦІЙНО- ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблеми. Розвиток ринкового середовища, динамічний та турбулентний характер його функціонування потребують кардинальних змін форм організації суспільного господарства та зміни в управлінському аналізі інноваційно-інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств. Високий рівень економічного розвитку, як показує досвід промислово розвинених країн світу, забезпечується низкою умов, головними з яких є накопичений науково-технічний, індустріальний інвестиційний потенціал, інституційні чинники технологічного прогресу і державна підтримка інноваційних перетворень. Економічні деформації переконують щодо доцільності активізації та підвищення результативності інноваційно-інвестиційних процесів у промисловості та мінімізації впливу чинників, що їх гальмують. Істотний вплив на інноваційно-інвестиційну діяльність, забезпечення лідируючих позицій, конкурентоспроможність у промисловості має потужність його інноваційного потенціалу. За таких умов особливого значення набуває обґрунтування теоретичних засад і практичних заходів щодо розвитку вітчизняного виробництва за рахунок формування та реалізації його інноваційного потенціалу [1, стор. 18].

Центральне питання оцінки інноваційної діяльності – визначення вкладу нових технологій в економічний розвиток тієї або іншої країни. Сьогодні особливої актуальності набувають питання регіонального розвитку інноваційно-інвестиційного сектору економіки, що пов'язані з необхідністю забезпечення кожним регіоном держави належного рівня використання та

перспектив нарощення інноваційно-відтворювального потенціалу підприємств регіону.

Підприємницька діяльність є основою економічного і соціального розвитку країни, подолання бідності та забезпечення високого рівня життя громадян. Тому в кожній країні питання створення належних умов для відповідального перед державою, соціально-орієнтованого, спрямованого на вирішення як поточних, так і довгострокових завдань бізнесу завжди належали до першочергових. У посткризовий період такі проблеми значно загострилися. Шляхи подолання кризових явищ в економіці, передусім, спрямовані на створенні більш сприятливих умов для підприємництва як локомотиву поступального розвитку країни. З іншого боку, посилюються вимоги до діяльності підприємців, які повинні підпорядковуватися не тільки реалізації інтересів бізнесу, а також приймати участь у вирішенні загальнодержавних та регіональних проблем [2, стор. 22].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження сутності інноваційного потенціалу виробництва, його структури та методів оцінки, інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств відображено в працях зарубіжних і вітчизняних учених: О. Амоши, В. Андрійчука, В. Амбросова, І. Балабанова, С. Володіна, П. Гайдуцького, В. Гейця, О. Гудзь, О. Дація, М. Зубця, М. Кисіля, О. Крисального, М. Кропивка, Л. Колосова, П. Макаренка, М. Маліка, Л. Мартюшевої, В. Месель-Веселяка, В. Онегіної, Г. Підлісецького, М. Портера, І. Пригожина, П. Саблука, В. Семіноженко, В. Ситника, Р. Солоу, П. Стецюка, К. Фрімена, Й. Шумпетера, В. Юрчишина, Ю. Яковця та ін. Автори одностайно стверджують, що впровадження інновацій стимулює якісні перетворення у виробництві, які, у свою чергу, є поштовхом до наступних змін у досягненні досконалості. Аналіз останніх наукових праць свідчить про наявність результатів комплексних досліджень щодо розвитку та впровадження елементів інноваційно-інвестиційного механізму, удосконалення інвестиційного клімату, певних-економіко статистичних розрахунків.

Отже, питання стратегічного планування й управління розвитком

інновацій, розробки фінансово-економічного механізму є достатньо опрацьованими. Слід зазначити, що значна увага приділяється проблемам управління інноваційно-інвестиційними процесами на рівні економіки країни та окремих галузей. Але деякі питання залишаються невизначеними, недостатньо обґрунтованими. Виникає потреба вдосконалення та розширення дослідження цієї проблематики. Світовий досвід нагромадив значну кількість методів та прийомів інноваційно-інвестиційного аналізу, але їх застосування у вітчизняних умовах є проблемним, бо самі вони потребують подальшого вдосконалення. На думку автора, слід приділяти більшу увагу дослідженню напрямків розвитку інноваційної діяльності та формуванню механізмів управління на рівні конкретних підприємств, з урахуванням їх особливостей, розробки системи аналітичних показників інтегрованого управлінського аналізу інноваційної діяльності підприємства, що сприяє формуванню оцінки розвитку потенціалу промисловості Одеського регіону взагалі.

Постановка завдання. Метою роботи є визначення програмно-методологічних засад аналізу інноваційної діяльності, систематизація аналітичних показників інтегрованого управлінського аналізу інноваційної діяльності промислових підприємств Одеського регіону, обґрунтування етапів процесу управління інвестиційним портфелем, проведення комплексного економіко-статистичного дослідження інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств та виявлення перспектив розвитку регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Автор погоджується з думкою російських вчених Н. Илишевої та С.Крилова, що серед різноманітних показників інноваційної діяльності пріоритет повинен бути відданий показникам науково-технічного рівня, конкурентоспроможності, якості, комплексності і комерційної привабливості інновацій [3, стор. 121]. Представляється доцільним також розглядати запропоновані показники, по-перше, по однорідних групах (виходячи із локального інтегрованого управлінського аналізу), по-друге, диференціювати аналітичні показники по трьох стадіях інноваційної діяльності, які охоплюють інноваційний процес у

повному обсязі: створення інновацій, освоєння інновацій і стадія отримання результатів інноваційної діяльності. У табл.1 запропонуємо систематизацію аналітичних показників інтегрованого управлінського аналізу інноваційної діяльності підприємства.

Таблиця 1

Систематизація показників інтегрованого управлінського аналізу
інноваційної діяльності підприємства

Групи аналітичних показників	Загальна характеристика групи показників
<i>A</i>	<i>I</i>
1. Показники інноваційного аналізу: - прогресивності інновацій; - науково-технічного рівня інновацій; - інноваційної активності; - комерційної привабливості; - стимулювання інноваційної діяльності	Характеризують науково-технічний рівень інновацій, що створюються. Відображають переважно науково-технічний рівень інноваційної творчості, комерційну привабливість і стимулювання у сфері інноваційної діяльності.
2. Показники конкурентного аналізу: - конкурентоспроможності; - інтенсивності створення інновацій; - насиченості процесу інноваціями; - технологічної залежності; - правової захищеності інновацій; - тривалості створення; - показники багатовимірної статистики у стратегічному конкурентному аналізі	Характеризують тільки сферу взаєностосунків підприємства з його існуючими та потенційними конкурентами, а також корективи інноваційної стратегії, що виникають. Тобто характеризують конкурентні можливості використання інноваційно-орієнтованої стратегії розвитку інноваційної діяльності на підприємстві; ступінь надійності захисту і безпеки комерційних інтересів підприємства тощо.
3. Показники маркетингового аналізу - комплексності розробки продукт-інновацій; - необхідності застосування технологій; - універсальності використання	Характеризують ринок та розповсюдженість оригінальних інноваційних процесів, розроблених окремим підприємством у відповідній галузі.
4. Показники інвестиційного аналізу: - показники ефективності інноваційно-інвестиційних проектів; - показники бюджетування	Характеризують ефективність капітальних вкладень; технологію фінансового планування, що спрямована на розробку оптимальних проектних рішень і контроль досягнення фінансових цілей інвестування

А	І
5. Показники фінансового аналізу: - аналіз розміщення і використання активів; - аналіз грошових потоків; - аналіз джерел фінансування	Характеризують майновий стан підприємства, джерела фінансування, ліквідність і платоспроможність, рух грошових коштів, фінансову стійкість, ділову та ринкову активність, рентабельність, дають комплексну оцінку кредитоспроможності

Зміст управління інноваційною діяльністю підприємства включає в себе перелік основних функцій менеджменту – планування, організація, мотивація, контроль. При цьому основним управлінським процесом залишається організація інноваційної діяльності в просторі та часі, що потребує побудови ефективного організаційного механізму, тобто визначення напрямків та способів взаємозв'язків керівних кадрів підприємства у процесі управління інноваціями. Узагальнюючи концептуальні засади багатьох вчених та фахівців, сукупність найважливіших програмно-методологічних питань інтегрованого управлінського аналізу інноваційної діяльності представимо на рис.1.

Рис. 1. Програмно-методологічні питання інтегрованого аналізу інноваційної діяльності

Наголосимо, що програмно-методологічні питання інтегрованого аналізу доцільно розглядати в певній послідовності: ідентифікація об'єкту і предмету → виявлення цілей і принципів аналізу → розробка системи показників → підбір інформаційних джерел → вибір методів аналізу → визначення напрямів використання результатів. Можливості ефективного контролю й управління залежать від того, наскільки детально суб'єкт управління представляє об'єкт. Ступінь детальності визначається об'ємом доступної первинної інформації і розробленістю методик її аналізу [4, стор. 64].

Організація стратегічного управління інноваційною діяльністю на основі збалансованої системи показників (ЗСП) і результатів прикладного стратегічного аналізу полягає у формуванні інноваційної складової ЗСП й аналізі показників, що входять до неї.

Формування інноваційної складової ЗСП по аналогії з розробкою збалансованої системи показників у цілому включає низку етапів:

1. Визначення стратегічних цілей інноваційного процесу
2. Побудова стратегічної карти інноваційного процесу
3. Вибір показників інноваційного процесу
4. Визначення цільових значень показників інноваційного процесу
5. Розробка стратегічних інноваційних заходів.

Більш детально розглянемо другий етап. Стратегічні цілі інноваційного процесу не є незалежними і відірваними один від одного, навпаки, вони тісно один з одним пов'язані і впливають один на одного. Визначення і документування причинно-наслідкових зв'язків між окремими стратегічними інноваційними цілями є одним з основних елементів інноваційної складової збалансованої системи показників. Причинно-наслідкові зв'язки, що встановлюються, відображають наявність залежностей між окремими стратегічними інноваційними цілями. У ході такої роботи інтуїтивні представлення менеджерів по інноваціях про наявність причинно-наслідкових зв'язків між окремими стратегічними цілями інноваційного процесу

трансформуються в явні та відображаються (документуються) у стратегічних картах інноваційного процесу.

Стратегічна карта інноваційного процесу є графічним документом, що відображає причинно-наслідкові зв'язки між окремими стратегічними цілями інноваційного процесу організації. Вона має вид блок-схеми, в якій стратегічні цілі інноваційного процесу представлені у вигляді окремих блоків, а причинно-наслідкові зв'язки між ними - у вигляді стрілок. Стратегічна карта інноваційного процесу є однією із складових частин стратегічної карти внутрішніх бізнес-процесів і відповідно загальної стратегічної карти [3, стор. 181].

Як приклад приведемо стратегічну карту інноваційного процесу, що відображає взаємозв'язки між сформульованими раніше його стратегічними цілями, що є багато в чому універсальними для всіх типів організацій (рис.2).

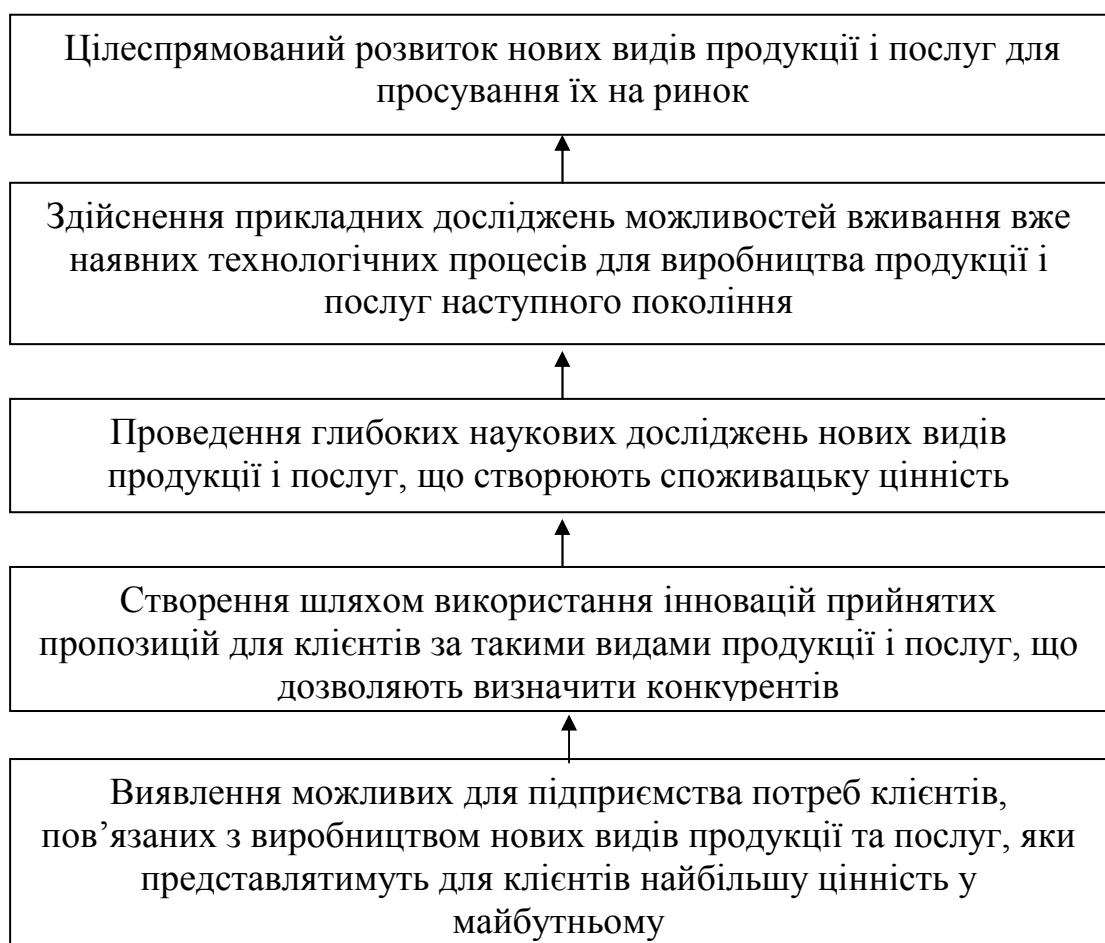

Рис.2. Стратегічна карта інноваційного процесу

Значущість побудови стратегічних карт інноваційного процесу для формування інноваційної складової ЗСП полягає в тому, що вони:

- відображають взаємозв'язки і залежності між окремими стратегічними цілями інноваційного процесу організації;
- пояснюють взаємні ефекти, що виникають, при досягненні стратегічних цілей інноваційного процесу;
- формують у керівників розуміння залежностей і значення окремих стратегічних цілей інноваційного процесу;
- сприяють єдиному розумінню інноваційної стратегії організації;
- пояснюють значення управлінських показників інноваційного процесу;
- сприяють кращому розумінню і кращій комунікації стратегічних цілей інноваційного процесу;
- сприяють налагоджуванню співпраці між керівниками різних структурних підрозділів організації, що займаються інноваціями;
- створюють модель, що пояснює шляхи досягнення інноваційного успіху в діяльності організації.

Далі вважається доцільним розглянути теоретичні аспекти щодо *вибору показників інноваційного процесу*.

Завершення побудови стратегічної карти інноваційного процесу дозволяє перейти до вибору показників інноваційної складової збалансованої системи. Показники інноваційного процесу необхідні для чіткого і однозначного виразу змісту його стратегічних цілей, а також для визначення ступеню їх досягнення. Шляхом вимірювання стратегічних цілей інноваційного процесу забезпечується розвиток керованого об'єкту в наміченому інноваційному напрямку. З метою забезпечення однозначного розуміння досягнення поставлених стратегічних цілей інноваційного процесу для кожної з них рекомендується використовувати не більше два (в окремих випадках - не більше трьох, а у виняткових - не більше чотирьох) показників.

Розгляд достатньо великого числа попередніх показників інноваційного процесу дозволяє вже на ранньому етапі зрозуміти, які показники повинні бути

включені в інноваційну складову ЗСП. Щоб ті або інші показники інноваційного процесу могли бути використані в системі управління інноваціями, повинен бути їх опис (визначення, формули, параметри). Вже наявні показники інноваційного процесу повинні бути надані перевірки на придатність (наприклад, джерела даних, частота виміру значень, наявність планових значень тощо). Що стосується показників інноваційного процесу, що не є в наявності, то процедура розрахунку їх значень повинна бути відпрацьована наперед.

Далі розглянемо *питання управління інвестиційним портфелем*. Формування інвестиційного портфеля ґрунтується на певних принципах, до основних із яких відносяться:

- забезпечення реалізації інвестиційної стратегії;
- забезпечення відповідності обсягу і структури портфеля обсягу і структурі формованих його джерел;
- оптимізація співвідношення прибутковості та ризику;
- оптимізація співвідношення прибутковості та ліквідності;
- забезпечення керованості портфелем [5, стор. 309].

Процес формування портфеля цінних паперів та управління їм складається із наступних етапів, які систематизовані нами у табл. 2.

Таблиця 2

Систематизація етапів процесу управління інвестиційного портфеля

Етап	Зміст етапу
А	1
1. Визначення цілей інвестора	Визначається інвестиційна стратегія. Локальні цілі інвестиційної діяльності: досягнення певного рівня поточної прибутковості, приріст капіталу, мінімізація інвестиційних ризиків, забезпечення необхідної ліквідності. Суперечність представлених цілей вирішується їх ранжируванням відповідно до інвестиційної стратегії.
2. Проведення аналізу цінних паперів	Існують два основні професійні підходи біля вибору цінних паперів: 1) фундаментальний аналіз – ґрунтується на вивченні загальної економічної ситуації, стану галузей економіки, положення окремих компаній, чий цінні папери обертаються

А	І
	на ринку; 2) технічний аналіз – пов'язаний із вивченням динаміки цін на фінансові інструменти.
3. Формування портфеля	Проводиться відбір цінних паперів для включення їх в портфель. При цьому інвестор керується ієрархічною структурою цілей, а також розглянутими раніше принципами формування портфеля.
4. Моніторинг портфеля	Для збереження збалансованості портфеля необхідно проводити його ревізію (моніторинг), що також проводиться для того, щоб його склад не прийшов у суперечність із загальноекономічною ситуацією, яка постійно змінюється, положенням секторів і галузей, інвестиційними якостями окремих об'єктів інвестування.
5. Оцінка фактичної ефективності, зіставлення з плановою величиною	Визначаються досягнуті значення прибутковості і ризику портфеля. З'ясовуються можливі відхилення від планових величин і шляхи їх вирішення.

Практичною стороною роботи виступає дослідження інноваційно-інвестиційного сектору підприємств Одеського регіону. Наведемо статистичну довідку щодо інноваційного потенціалу та активності підприємств на ринку.

У 2013 р. інноваційною діяльністю займалось 69 промислових підприємств, проти 83 у 2012 р. Їх частка у загальній кількості промислових підприємств становила 17,6%. Технологічно нові та значно вдосконалені продукти і процеси розробляли і впроваджували підприємства харчової промисловості (30,4% підприємств, що займались інноваційною діяльністю), зокрема, виробники хліба та хлібобулочних виробів та виробники напоїв (по 8,7%), перероблення та консервування овочів та фруктів (2,9%); підприємства машинобудування (26,1%), особливо виробники машин і устаткування та виробники електричного та електронного устаткування (по 10,1%), виробники транспортних засобів та устаткування (5,8%); хімічної та нафтохімічної промисловості (17,4%), переважно підприємства хімічного виробництва та виробники гумових і пластмасових виробів (по 8,7%); підприємства легкої промисловості (5,8%); підприємства целюлозно-паперового виробництва,

металургії, виробники електроенергії, газу та води (по 4,3%); виробники іншої неметалевої мінеральної продукції (2,9%). Найбільші вкладення в оновлення виробництва зроблені підприємствами хімічної та нафтохімічної промисловості (54,9% інноваційних витрат усіх підприємств), з виробництва та розподілення електроенергії, газу та води (23,1%), машинобудування (11,0%), з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (6,1%).

Із загальної кількості промислових підприємств, що займалися інноваційною діяльністю, 44 підприємства (63,8%) безпосередньо впроваджували інновації у виробництво, у тому числі 23 – освоювали нові види продукції, 18 – нові технологічні процеси.

У 2013 р. інноваційно активними підприємствами впроваджено 87 видів інноваційної продукції, у тому числі 9 нових видів техніки. Підприємствами машинобудування було освоєно 33 нових види продукції (у тому числі 14 – на виробництві електричного та електронного устаткування, 13 – на виробництві машин та устаткування, 6 – на виробництві транспортних засобів та устаткування), 26 – підприємствами харчової промисловості (у тому числі по 9 – у переробленні молока та виробництві сиру та у виробництві хліба та хлібобулочних виробів, 3 – у виробництві чаю та кави, по 2 – у консервуванні овочів та фруктів та у виробництві какао, шоколаду та цукристих кондитерських виробів, 21 – хімічної та нафтохімічної промисловості (у тому числі у виробництві гумових та пластмасових виробів – 17, у виробництві мила та миючих засобів – 4).

Протягом минулого 2012 року було впроваджено 24 нових технологічних процеси. З них 83,3% – маловідходні та ресурсозберігаючі. У галузі машинобудування впроваджено 14 процесів, по 4 – у хімічній та нафтохімічній промисловості та у виробництві та розподіленні електроенергії, газу та води.

Інноваційну продукцію у 2013 р. реалізовувало 35 підприємств. Обсяг реалізованої інноваційної продукції, що є новою для споживчого ринку і новою для самих підприємств, становив 916,8 млн. грн. та склав 3,6% загального обсягу реалізованої промислової продукції (73,3% цієї суми припало на

підприємства м. Одеси). Найбільші обсяги реалізованої інноваційної продукції досягнуті підприємствами машинобудування (43,4%), хімічної та нафтохімічної промисловості (42,3%), з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (14,3%).

За межі України підприємствами області реалізовано інноваційної продукції на суму 201,2 млн. грн. (21,9% загального обсягу реалізованої інноваційної продукції), у тому числі в країни СНД – 85,0 млн. грн. (42,3% обсягу реалізованої за межі України інноваційної продукції) [6, стор. 4-5].

На рис. 3 у вигляді структурної діаграми покажемо розподіл кількості підприємств Одеської області, що займались інноваційною діяльністю у 2013 році, за основними видами промислової діяльності.

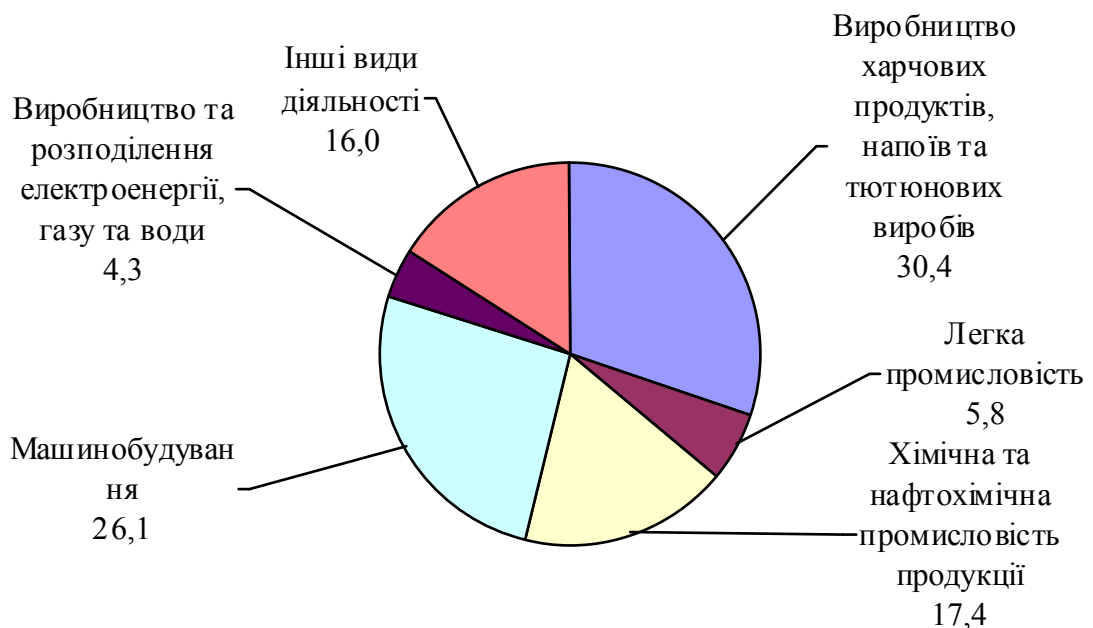

Рис 3. Розподіл підприємств Одеської області, що займались інноваційною діяльністю у 2013 р., за основними видами промислової діяльності (у % до загальної кількості інноваційно активних підприємств)

Актуальним для підприємств залишається питання фінансування інноваційних проектів. У табл.3 наведемо показники щодо обсягів фінансування інновацій за основними видами промислової діяльності у 2013 році [6, стор.23]. Переважна частина фінансується за рахунок власних коштів -

97,0%, за рахунок коштів місцевих бюджетів - 1,7%, кредитів – 1,3%.

Таблиця 3

Обсяг фінансування інновацій за основними видами
промислової діяльності у 2013 році (тис. грн.)

Показник	Загальна сума витрат на інновації	За джерелами фінансування		
		власних коштів	кошти місцевих бюджетів	кредитів
Промисловість	91028,7	88310,1	1504,9	1213,7
деякі основні види:	(100%)	(97,0%)	(1,7%)	(1,3%)
виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	5508,6	5470,2	–	38,4
легка промисловість	1828,4	1828,4	–	–
хімічна та нафтохімічна промисловість	49940,0	49940,0	–	–
хімічне виробництво	46191,4	46191,4	–	–
виробництво гумових та пластмасових виробів	3748,6	3748,6	–	–
виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	462,8	462,8	–	–
металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	1305,4	1305,4	–	–
машинобудування, ремонт та монтаж машин і устаткування	9997,0	8821,7	–	1175,3
виробництво машин та устаткування	1745,3	1745,3	–	–
виробництво транспортних засобів та устаткування	5559,8	5559,8	–	–

Державне (бюджетне) фінансування інвестиційних проектів має державні інвестиції в основні об'єкти економічного і соціального розвитку. Фінансування капітальних вкладень із бюджету за умов ринку має свої особливості. Держава втручається у процес фінансово-кредитного забезпечення капітальних вкладень державних підприємств.

Наступним кроком проведеного дослідження вважається доцільним навести динамічний ряд 2000-2013 рр. щодо інноваційної активності промислових підприємств регіону за напрямками проведених інновацій (табл. 4). У 2013 році порівняно з 2000 роком кількість підприємств збільшилась на 50 одиниць або на в 3,6 рази, в середньому щорічний абсолютний приріст складає

4 одиниці. Просліджується позитивна динаміка.

Таблиця 4

Інноваційна активність промислових підприємств
за напрямками проведених інновацій у 2000-2013 рр.

Показник	Усього						Відсотків до загальної кількості промислових підприємств					
	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2000	2005	2010	2011	2012	2013
Кількість підприємств, що займалися інноваційною діяльністю	19	49	62	79	83	69	4,8	12,9	15,7	20,6	22,3	17,6
із них витрачали кошти за напрямками інноваційної діяльності:												
- дослідження і розробки	3	16	6	11	11	9	0,8	4,2	1,5	2,8	3,0	2,3
- внутрішні науково-дослідні роботи	x	x	5	9	7	6	x	x	1,3	2,3	1,9	1,5
- зовнішні науково-дослідні роботи	x	x	1	2	4	3	x	x	0,2	0,5	1,1	0,8
- придбання інших зовнішніх знань	-	6	2	2	4	1	-	1,6	0,5	0,5	1,1	0,3
- придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	5	25	41	59	58	50	1,3	6,6	10,4	15,4	15,6	12,8
- виробниче проектування, інші види підготовки виробництва для випуску нових продуктів, впровадження нових методів їх виробництва	1	11	x	x	x	x	0,3	2,9	x	x	x	x
- інші (враховуючи витрати на маркетинг та рекламу)	5	16	11	15	23	12	1,3	4,2	2,8	3,9	6,2	3,0

Далі на рис. 4 покажемо інноваційну активність промислових підприємств Одеського регіону у 2005-2013 рр. Так у 2013 році лише 17,6% із загальної кількості обстежених підприємств займалися інноваційною діяльністю. У 2012 році питома вага інноваційно активних підприємств складала 22,3%, що вище на 4,7 п. п. показника попереднього року.

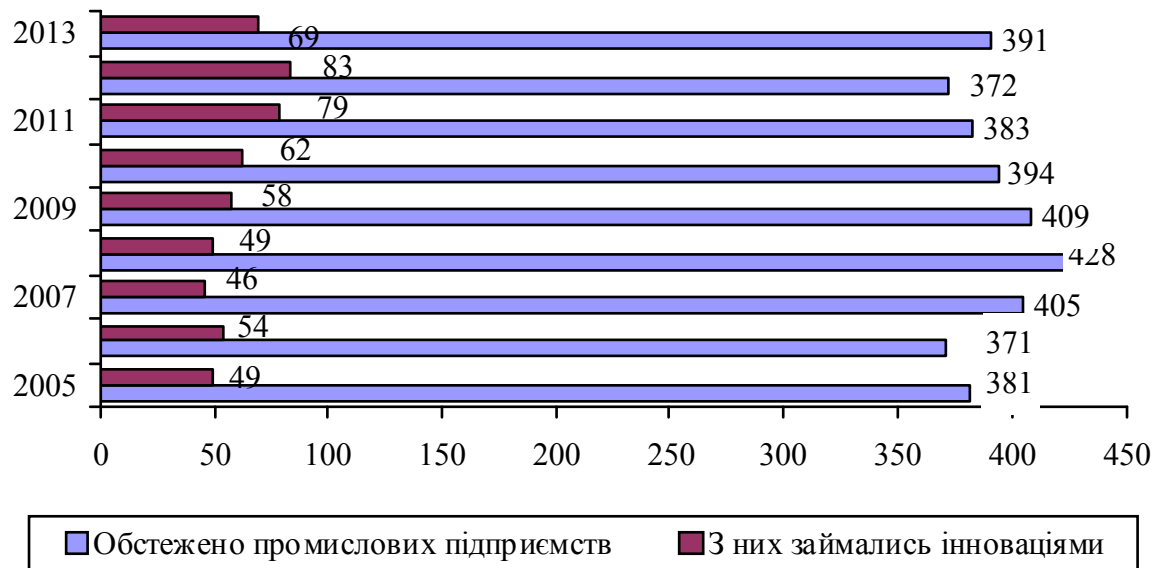

Рис. 4. Інноваційна активність промислових підприємств Одеського регіону у 2005-2013рр. (одиниць)

Слід зазначити, що інноваційна продукція підприємств реалізується за межі України. Найбільш приваблива галузь машинобудування – 92,9%; далі виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – 4,4%; інші галузі промисловості – 2,7% (рис. 5).

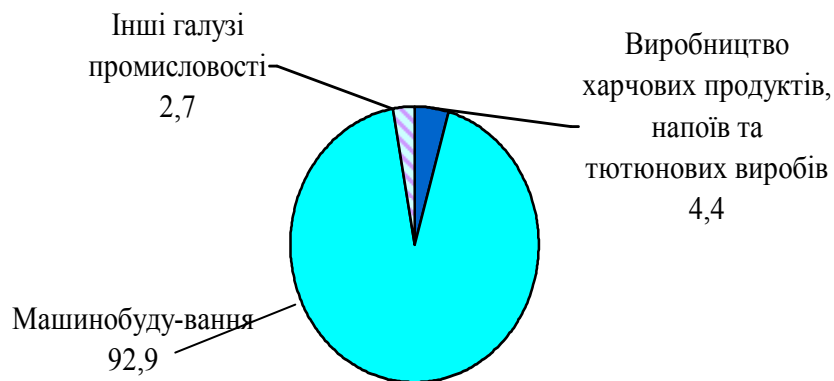

Рис. 5. Структура реалізованої інноваційної продукції за межі України за видами економічної діяльності у 2013 році (%)

Загальна сума витрат на технологічні інновації складається з поточних і капітальних витрат, направлених на: виконання досліджень і розробок; придбання нових технологій, виробниче проектування, інші види підготовки виробництва для випуску нових продуктів, впровадження нових методів їхнього виробництва; придбання машин, обладнання, установок, інших

основних засобів, пов'язаних із упровадженням інновацій; маркетинг, рекламу та інші витрати. У табл. 5 наведемо інформацію, щодо кількості промислових підприємств Одеського регіону, що впроваджували інновації, за 2011-2013 рр.

Таблиця 5

Кількість промислових підприємств Одеського регіону, що впроваджували інновації у 2011-2013 рр.

Підприємства	2011		2012		2013	
	усього	питома вага, %	усього	питома вага, %	усього	питома вага, %
Усього:	41	100,0	51	100,0	49	100,0
- впроваджували нові технологічні процеси	17	46,3	23	45,1	23	46,9
- освоювали виробництво нових видів продукції	22	53,7	28	54,9	26	54,1
Реалізовували інноваційну продукцію	33	х	39	х	41	х

Наступним кроком дослідження перейдемо до розгляду питань *інвестиційної діяльності підприємств Одеського регіону*.

Нагадаємо, що інвестиційний клімат держави - це сукупність політичних, правових, економічних і соціальних умов, які забезпечують і сприяють інвестиційної діяльності вітчизняних і іноземних інвесторів. Отже, інвестиційний клімат України багато хто оцінює як несприятливий, хоча урядом давно вже прийнята інноваційно-інвестиційна модель розвитку. Але, наголосимо, що обсяг інвестицій за останні роки до 2012 року, за даними Держкомстату, значно збільшився. Лише за останні два роки просліджується тенденція до спаду, що пов'язано з мировою економічною кризою.

Розглянемо питання *інвестиційних відносин підприємств Одеської області з країнами світу*. Наведемо стисло категоріальний апарат.

Пряма інвестиція – це категорія міжнародної інвестиційної діяльності, яка відображає прагнення інституційної одиниці – резидента однієї країни, здійснювати контроль або суттєвий вплив на діяльність підприємства, що є

резидентом іншої країни.

Інвестиція є прямою, якщо капітал/права власності нерезидента складає не менше 10% вартості статутного капіталу підприємства-резидента (або) нерезидент має не менше 10% голосів в управлінні підприємства-резидента. До категорії прямих інвестицій також відносяться інвестиції, що отримані в результаті укладання концесійних договорів і договорів про спільну інвестиційну діяльність; зобов'язання/вимоги за кредитами та позиками, торговими кредитами та інші зобов'язання/вимоги підприємств-резидентів перед/до прямими(х) інвесторами(ів).

Пряма інвестиція є складовою платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції країни. Складання платіжного балансу та визначення міжнародної інвестиційної позиції є компетенцією Національного банку України.

Резиденти – юридичні особи та суб'єкти господарської діяльності України, що не мають статусу юридичної особи (філії, представництва тощо), які створені та здійснюють свою діяльність відповідно до законодавства України з місцезнаходженням на її території.

Нерезиденти – юридичні особи та суб'єкти господарської діяльності, що не мають статусу юридичної особи (філії, представництва тощо) з місцезнаходженням за межами України, які створені та здійснюють свою діяльність відповідно до законодавства іншої держави.

Реінвестиція – господарська операція, яка передбачає здійснення капітальних або фінансових інвестицій за рахунок доходу (прибутку), отриманого від інвестиційних операцій [7, стор. 365].

У табл. 6 відображено динаміку обсягу прямих інвестицій в Одеську область за 2001-2014 рр. У цілому за роками обсяг прямих інвестицій збільшується, але порівняно з кожним наступним роком просліджується негативна тенденція. Темп приросту на початок 2014 року складає лише 2,6% проти рівня 2006 року 195,2%. Нагадаємо, що фінансування інноваційної діяльності відбувалось переважно за власні кошти підприємств (див. табл. 3).

Прямі інвестиції в Одеську область за країнами в 2001-2014 рр.

Рік	Обсяг інвестицій на початок року, тис. дол. США	Ланцюгові темпи приросту, %
2001	203029,7	...
2006	599343,5	195,2
2011	1107326,6	84,8
2012	1220519,4	10,2
2013	1629074,2	33,5
2014	1670722,4	2,6

Графічно на рис. 6 відобразимо аналітичне вирівнювання ряду динаміки (обсягів прямих інвестицій) методом екстраполяції тренду.

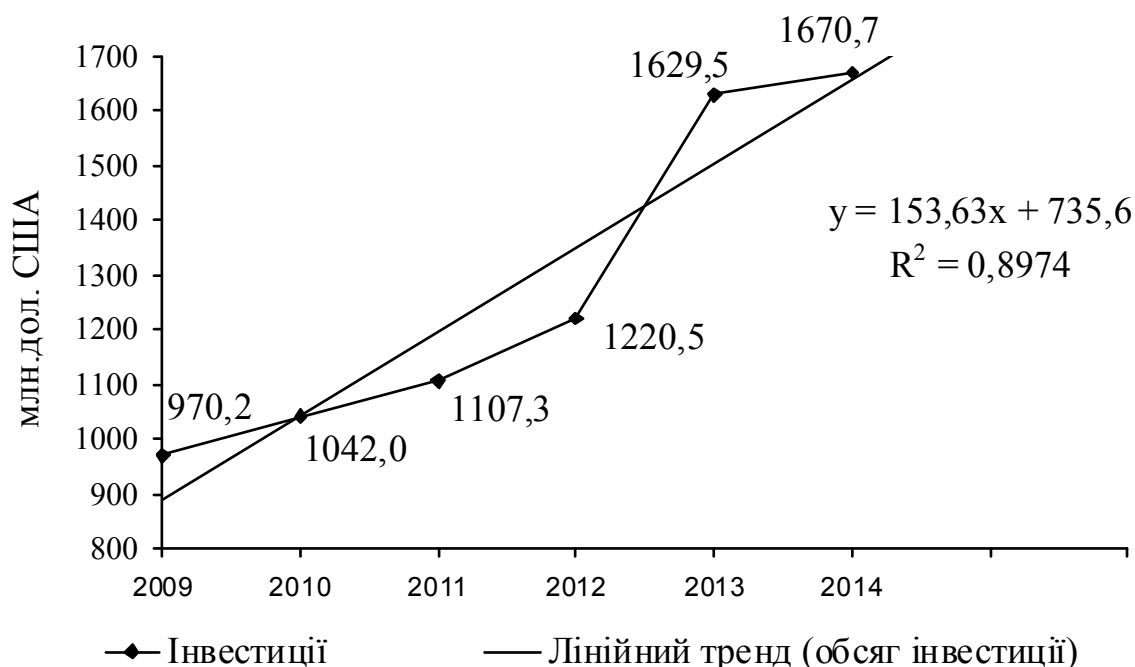

Рис. 6. Динаміка обсягів прямих інвестицій (акціонерного капіталу) в Одеську область в 2009-2014 рр.

Розглянемо питання капітальних інвестицій підприємств Одеської області. У розвиток економіки області у 2013 р. підприємствами та організаціями за рахунок усіх джерел фінансування вкладено 11872,2 млн.грн. капітальних інвестицій. Їх обсяг знизився у порівнянні з 2012 р. на 19,4%.

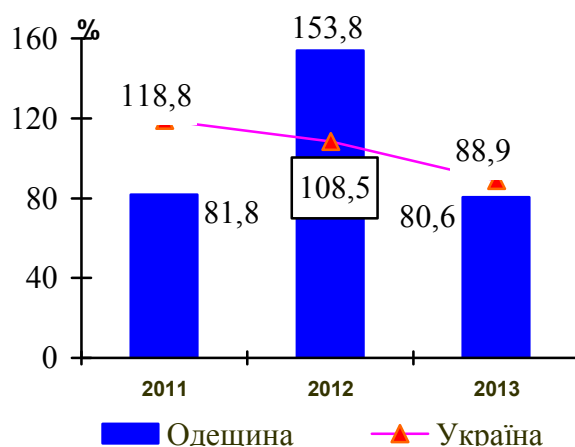
Найвагомішу частку капітальних інвестицій (99,3% загального обсягу)

спрямовано в матеріальні активи. У нематеріальні активи вкладено 0,7% загального обсягу капітальних інвестицій.

Витрати на придбання існуючих будівель і споруд становили 1,6%, нових будівель і споруд, об'єктів незавершеного будівництва – 36,0%, придбання у власність землі – 0,2%. У поліпшення стану об'єктів (капітальний ремонт) вкладено 5,5% усіх інвестицій.

Динаміка обсягу капітальних інвестицій в Одеську область
в 2010-2013 рр.

Роки	Освоєно (використано) капітальних інвестицій	
	у фактичних цінах, млн.грн.	у % до попереднього року
2010	9723,8	...
2011	9347,3	81,8
2012	14631,2	153,8
2013	11872,2	80,6

Минулого року частка обсягів капіталовкладень підприємств Одещини у загальнодержавному обсязі становила 4,4%. За цим показником Одеська область серед регіонів України посіла шосте місце (після м.Києва, Донецької, Дніпропетровської, Київської областей та АР Крим), а за темпами приросту – 22 місце. *На кожного мешканця* Одещини у 2013 р. у середньому припало 4978,3 грн. капітальних інвестицій (у 2012 р. – 6145,7 грн.), що менше рівня середнього показника в Україні і серед регіонів за цим показником Одещина посіла дев'яте місце [8, стор. 4].

Основним джерелом фінансування були *власні інвестиційні ресурси* підприємств та організацій, за рахунок яких у 2013 р. освоєно 5243,8 млн. грн. капітальних вкладень. У порівнянні з 2012 р. частка цих коштів у загальному обсязі області збільшилася на 5,8 п. п. Із загального обсягу власних коштів, 20,7% освоєно за рахунок амортизаційних відрахувань (1083,7 млн. грн.).

Продовжує набувати розвитку система *кредитного* фінансування капітальних інвестицій для оновлення основних засобів. У 2013р. за рахунок даного джерела було освоєно 4310,9 млн. грн., та питома вага цих коштів зменшилася на 4,9 п. п. і склала 36,3%. Для фінансування цих капітальних вкладень частково були використані кредити іноземних банків (681,4 млн. грн.).

Вкладення держави та місцевих органів самоврядування в розвиток економіки та соціальної сфери області є досить незначні, про що говорить низька питома вага коштів державного та місцевого бюджетів (4,2% загального обсягу інвестицій). В Україні загалом за рахунок цих коштів освоєно 5,1% капіталовкладень.

На розвиток області з місцевих бюджетів було виділено 372,6 млн. грн., або 3,1% від загального обсягу (у 2012р. – 2,9%). У 2013р. за рахунок коштів населення на будівництві власних квартир та індивідуальних житлових будинків освоєно 1025,0 млн. грн. (або 8,6% капітальних інвестицій).

Висновки. Нові технологічні процеси покликані забезпечити підвищення продуктивності праці та поліпшення якості продукції, зниження витрат на її виготовлення, комплексне використання сировини, матеріалів, палива, енергії тощо. Проведений економіко-статистичний аналіз інноваційної активності підприємств Одеського регіону показує, що кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації, та обсяги реалізації продукції за період 2011-2013 рр. мають позитивну динаміку.

Підвищення інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств є одним із найважливіших пріоритетів державної інвестиційної політики, що у свою чергу впливатиме на рівень розвитку інвестиційного ринку загалом та галузей економіки зокрема. Інвестиційна політика має велике значення для розвитку суспільства, оскільки вона спрямована не тільки на сьогоденне забезпечення фінансової стабільності, а й в подальшому.

Наведені дані свідчать, 2013 р. характеризується незначним зниженням обсягів освоєних інвестицій, що зумовлено впливом фінансово-економічної кризи. Питома вага Одеської області в загальнодержавному обсязі капітальних

інвестицій залишається стабільною. Серед видів економічної діяльності пріоритетними для інвестування залишаються діяльність транспорту та зв'язку, операції з нерухомим майном та промислове виробництво, в які спрямовано більше половини загального обсягу інвестицій області. Аналіз обсягів будівельних робіт показав, що хоча у 2013 р. спостерігалось зростання обсягів будівельних робіт, ще залишається нагальною проблема відсутності коштів у замовника та високі відсоткові ставки кредитів.

Таким чином, проведене дослідження дає змогу проведення інтегрованого управлінського аналізу інноваційно-інвестиційної діяльності, визначення інноваційного та інвестиційного потенціалу вітчизняних підприємств промисловості.

Література

1. Інвестиції: практика та досвід // Науково-практ. журнал №19, жовтень 2013
2. Інвестиції: практика та досвід // Науково-практ. журнал №16, серпень 2013
3. Ильшева Н.Н., Крылов С.И. Учёт, анализ и стратегическое управление инновационной деятельностью. – М.: Финансы и статистика, 2014. – 216 с.
4. Микитюк П.П., Сенів Б.Г. Інноваційна діяльність: Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 392 с.
5. Николаев М.А. Инвестиционная деятельность: учеб. Пособие / М.А.Николаев. – М.: Финансы и статистика; ИНФРА – М, 2014. – 336 с.
6. Інноваційна діяльність промислових підприємств Одеської області у 2013 р. / Статистичний бюлетень Головного управління статистики в Одеській області. Відпов. за випуск Єрмоєнко Т.І. - 2014 р. – 27 с.
7. Сухарев О.С. Синергетика инвестиций: учеб.-метод. пособие / О.С.Сухарев, С.В. Шманёв, А.М.Курьянов; под. ред. профессора О.С.Сухарева. – М.: Финансы и статистика; ИНФРА-М, 2011. – 368 с.
8. Інвестиційна та будівельна діяльність в Одеській області у 2013 р. / Статистичний бюлетень Головного управління статистики в Одеській області. Відпов. за випуск Присуха С.А. - 2014 р. – 19 с.